

MINISTERIE VAN DEFENSIE
Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:
Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/93/095/1740	24 mei 1993

Onderwerp:
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 35/93)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.

2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

P.J. Duijn
Commodore

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/93/095/1740 d.d.
24 mei 1993

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. AMAD

Intern:

HMID

HSV

HMA

HPEA

MA-D

Archief

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

35/93

(Afgesloten 241600 MEI 1993)

Internationale vredesinspanningen

Rusland, de VS, Groot-Brittannië, Frankrijk en Spanje zijn overeengekomen hun opstelling ten opzichte van het voormalige Joegoslavië te coördineren. Ten aanzien van Bosnië-Herzegovina hebben zij zich bereid verklaard hun pogingen te intensiveren om een vreedzame oplossing voor het etnische conflict te bereiken, gebaseerd op het Vance/Owenplan. Zij hebben aangekondigd in de Veiligheidsraad te zullen ijveren voor de instelling van door de Verenigde Naties, zo nodig met militaire middelen, te beveiligen gebieden, waar de burgerbevolking zal zijn gevrijwaard van vervolging. Onduidelijk is overigens of het de steden betreft die de afgelopen weken reeds door de Veiligheidsraad tot "beveiligde zones" zijn uitgeroepen, te weten Srebrenica, Zepa, Gorazde, Sarajevo, Tuzla en Bihac.

Tevens hebben de betreffende landen aangekondigd te zullen toezien op de effectiviteit van de recentelijk door "Joegoslavië" afgekondigde afsluiting van de Bosnische grens. De naleving van de bestaande internationale sancties tegen Servië en Montenegro zal strikt worden gecontroleerd. Kroatië werd opnieuw gewaarschuwd dat steun aan de Bosnische Kroaten kan leiden tot sancties tegen het land. Overigens kan uit de betreffende verklaring worden opgemaakt dat de controle op het grensoverschrijdende verkeer tussen Kroatië en Bosnië-Herzegovina aan Kroatische autoriteiten wordt overgelaten.

De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft de verklaring van de betreffende landen toegejuicht en gesteld dat zij blijk geeft van een meer "realistische" opstelling van het Westen. Hij verklaarde tevens dat zijn eenheden de instelling van "beveiligde gebieden" in Bosnië-Herzegovina onder VN-toezicht niet zullen verhinderen, mits de "soevereiniteit van de Servische gebieden" wordt gerespecteerd. Deze uitlatingen geven aan dat Karadzic ervan uitgaat dat de verklaring van de Westerse landen de weerslag is van diepgaande onenigheid tussen de betreffende landen over eventuele militaire stappen teneinde het (door de Serviërs verworpen) Vance/Owenplan af te dwingen. De jongste verklaring zou in de Servische visie feitelijk een erkenning inhouden dat uitvoering van dat vredesplan op de lange baan is geschoven en een grootschalig militair ingrijpen in Bosnië-Herzegovina niet zal plaatsvinden.

Ook de politieke leider van de Bosnische Moslims, de Bosnische president Izetbegovic, heeft gesteld de verklaring van de genoemde landen in die zin te interpreteren. Hij heeft deze dan ook verworpen en verklaard dat, als het Westen niet bereid is het Vance/Owenplan af te dwingen, verdere onderhandelingen geen zin meer hebben. Hij vergeleek de eventueel in te stellen beveiligde gebieden met reservaten, waarmee feitelijk de Servische agressie en etnische zuiveringen in Bosnië-Herzegovina werden gesanctioneerd. Hij stelde dan ook dat het Bosnische volk geen andere keus had dan met "alle beschikbare middelen" de soevereiniteit en onafhankelijkheid van het land te verdedigen.

Ook de regering van "Joegoslavië" heeft de intentieverklaring van de westerse landen verworpen. Zij wees erop dat deze een eenzijdig anti-Servisch karakter draagt. President Cosic kondigde dan ook aan dat zijn land niet zal meewerken

[REDACTED]

aan de stationering van internationale waarnemers aan de "Joegoslavisch"-Bosnische grenzen, die zouden moeten controleren of Servië inderdaad de levering van brandstof, wapens en munitie aan de Bosnische Serviërs heeft gestaakt. Aan de afwijzende reactie zal ook de hoop van de "Joegoslavische" en Servische autoriteiten ten grondslag hebben gelegen dat op grond van hun recente maatregelen tegen de Bosnische Serviërs een verlichting van de internationale sancties door de VN dichterbij was gekomen. Daarvoor bevat de genoemde verklaring echter geen aanwijzingen.

Zoals gesteld, bevatte de slotverklaring ook een stellingname ten aanzien van andere delen van het voormalige Joegoslavië. Zo verklaarden de genoemde landen dat zij schendingen van de mensenrechten in Kosovo en de Krajina zullen blijven veroordelen, maar eenzijdige onafhankelijkheidsverklaringen niet zullen steunen. Alle landen in de regio werden gewaarschuwd dat geen agressie tegen Macedonië zal worden geduld. Over het zenden van een VN-macht naar Macedonië, waarop met name de VS sterk hadden aangedrongen, zal nog nader worden overlegd, zo is aangekondigd.

Bosnië-Herzegovina

Onder auspiciën van de internationale bemiddelaars Owen en Stoltenberg had Izetbegovic reeds eind vorige week met zijn Kroatische ambtgenoot Tudjman en de leider van de Bosnische Kroaten Boban afspraken gemaakt voor een staakt-het-vuren in de onderlinge strijd, met name rond Mostar. Tevens zijn zij overeen gekomen gemengde coördinatiecomités op te richten in de door hen gedomineerde gebieden, die moeten worden beschouwd als voorlopers van de in het Vance/Owenplan voorziene (eveneens gemengde) provinciale regeringen. Met name Owen betoonde zich zeer verheugd met de uitkomst van de besprekingen, omdat de strijd tussen Kroaten en Moslims van de afgelopen weken zijns inziens het voortbestaan van Bosnië-Herzegovina bedreigde en door het genoemde akkoord een eerste concrete stap zou zijn overeengekomen tot uitvoering van het ontwerp-vredesplan. Het dient echter te worden afgewacht in hoeverre het onderlinge wantrouwen tussen beide bevolkingsgroepen uitvoering van de overeenkomsten mogelijk zal maken, zeker nu Izetbegovic verdere vredesonderhandelingen lijkt af te wijzen.

In een onlangs uitgelekt rapport van UNHCR, de VN-organisatie die de hulpverlening aan vluchtelingen coördineert, wordt melding gemaakt van toenemende criminaliteit in Srebrenica. Zo zou onlangs een gewapende overval zijn gepleegd op één van de belangrijkste opslagplaatsen voor hulpgoederen aldaar. Dit geeft aan dat er inderdaad nog op enige schaal wapens aanwezig zijn in de stad, die formeel onder UNPROFOR-supervisie zou moeten zijn gedemilitariseerd. Naar verluidt vormt de bestrijding van die criminaliteit een toenemende belasting voor de VN-eenheden in Srebrenica.

Volgens de speciale VN-rapporteur voor de mensenrechten in het voormalige Joegoslavië, de vroegere Poolse premier Mazowiecki, heeft het Vance/Owenplan, en met name de toewijzing van bepaalde gebieden aan een specifieke bevolkingsgroep, het streven van die bevolkingsgroepen naar feitelijke beheersing van de aan hen toebedachte gebieden gestimuleerd. Daardoor heeft het plan volgens Mazowiecki in de praktijk de "etnische zuiveringen" versneld. Hij stelde tevens dat de etnische zuiveringen door Kroaten in Herzegovina mede waren gestimuleerd door het feit dat het Westen niet had ingegrepen tegen soortgelijk Servisch optreden elders in de republiek. Tegen deze achtergrond toonde Mazowiecki zich diep teleurgesteld over het uitblijven van een buitenlandse militaire interventie in Bosnië-Herzegovina.

Kroatië

De secretaris-generaal van de VN, Ghali, heeft in een rapport aan de Veiligheidsraad bedreigd met de terugtrekking van UNPROFOR uit Kroatië. Als reden

[REDACTED]

noemde hij de verslechterende betrekkingen tussen Serviërs en Kroaten in de republiek, met name na het Kroatische offensief rond UNPA-zuid in januari j.l. Als mogelijk alternatief zag Ghali een versterking van UNPROFOR, maar hij wees erop dat dit onmogelijk was, aangezien zelfs de financiering van de huidige vredesmacht nog niet rond was. Mogelijk wil Ghali met deze uitspraken de besluitvorming over de aanwezigheid en de rol van UNPROFOR in Kroatië stimuleren. Daarbij speelt een rol dat het huidige mandaat over zes weken, op 30 juni, afloopt.

Overigens heeft de Kroatische televisie gemeld dat tussen Serviërs en Kroaten in UNPA-zuid een nieuw bestand is gesloten, dat op 20 mei zou zijn ingegaan. Het betrof naar verluidt de eerste maal sinds het bovenvermelde Kroatische offensief dat militaire leiders van beide bevolkingsgroepen elkaar weer troffen. Op de bijeenkomst was sterk aangedrongen door UNPROFOR en de speciale afgezant van de Russische president Yeltsin, Churkin. Mogelijk betreft het een poging van de Kroaten om de Servische beschietingen van de kuststeden, die hebben geleid tot grote onvrede onder de bevolking en in de Kroatische strijdkrachten, door onderhandelingen te doen beëindigen. Indien deze poging mislukt, is het zeker niet uitgesloten dat de Kroatische autoriteiten tot de conclusie komen dat alleen gewapenderhand (en derhalve met nieuwe offensieve operaties) een einde kan worden gemaakt aan deze beschietingen.

a) [REDACTED] meldt dat het aantal wegblokkades in de door Serviërs gedomineerde gebieden in Kroatië aanzienlijk is afgenomen. Ook de controles die de autoriteiten van de Krajina uitvoeren bij de nog wel bestaande controleposten, zouden minder streng zijn dan voorheen. Dit zou erop kunnen wijzen dat de Kroatische Serviërs een meer positieve houding aannemen ten opzichte van de EG-missie en UNPROFOR en in de aanwezigheid van dit personeel steeds meer een zekere bescherming zien tegen een Kroatische aanval op de door hen beheerste gebieden.

Volgens een melding van het Russische UNPROFOR-bataljon hebben Servische strijdgroepen vorige week landmijnen en andere explosieven weggehaald uit de onder VN-supervisie staande opslagplaats in Vukovar (UNPA-oost). Dit wijst erop dat de Serviërs in die UNPA rekening houden met een heropleving van de gevechten, vermoedelijk als gevolg van een Kroatische aanval in of rond die UNPA.

Een aantal oppositieleden in het Kroatische parlement heeft een motie ingediend waarin het officieren wordt verboden actief te zijn in een politieke partij. Ook pleit de motie voor instelling van parlementaire controle over de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van het land. De betreffende parlementariërs zijn van mening dat het Kroatische leger en de politie te zeer worden gedomineerd door leden van de regeringspartij van Tudjman, de HDZ, en daardoor geneigd zijn partijbelangen te laten prevaleren boven staatsbelangen. De HDZ-afgevaardigden hebben echter de motie verworpen, waarbij erop gewezen werd dat het Kroatische leger anders te veel tofificieren zou kwijtraken. De woordvoerder van de HDZ stelde dat Kroatië zich pas een "modern, professioneel leger" kon veroorloven als de oorlog in het land voorbij zal zijn. Deze melding onderstreept dat Kroatië, hoewel formeel een democratie, in de praktijk veel kenmerken heeft van een eenpartijstaat. Niet alleen de politiek, maar ook de media en het economische leven worden in hoge mate gecontroleerd door de HDZ.

Eind vorige week heeft de Sloveense regering haar ambassadeur teruggeroepen uit Kroatië. Deze stap houdt verband met een grensgeschil in het (economisch belangrijke) schiereiland Istrië. Beide landen betwisten elkaar een deel van de aldaar gelegen baai van Piran en de aangrenzende territoriale wateren. De afgelopen maanden was herhaaldelijk sprake van wrijvingen rond deze kwestie, die zelfs eenmaal tot schermutselingen hebben geleid. Directe aanleiding tot de Sloveense stap was het feit dat Kroatië een grenspost bouwt op het omstreden ge-

bied. Ook met betrekking tot de grenslijn ten westen van Zagreb en een strategisch gelegen kazerne van de voormalige JNA bestaat onenigheid tussen beide landen. Daarom zijn ook in de toekomst wrijvingen te verwachten. Het is echter uiterst onwaarschijnlijk dat deze in de voorzienbare termijn zullen leiden tot vijandelijkheden.

Servië/Montenegro

De "Joegoslavische" autoriteiten hebben aangekondigd voorbereidingen te treffen voor de repatriëring van vluchtelingen uit Bosnië-Herzegovina. Hun aantal zou tenminste 500.000 bedragen. Volgens Bosnische media maakt dit alles deel uit van de strafmaatregelen tegen de Bosnische Serviërs als reactie op hun afwijzing van het Vance/Owenplan. De terugkeer van een half miljoen vluchtelingen zou zeker de sociale en economische druk op de Bosnisch-Servische autoriteiten verhogen. Anderzijds worden hierdoor vermoedelijk ook mensen in de weerbare leeftijd teruggezonden, die een bijdrage kunnen leveren aan de Bosnisch-Servische militaire inspanning. De afgelopen maanden hebben de Bosnisch-Servische autoriteiten herhaaldelijk geprobeerd om die reden Bosnische vluchtelingen uit Servië te doen terugkeren.

Recente waarnemingen aan de grens tussen Bosnië-Herzegovina en Servië geven aan dat de toevoer van goederen vanuit Servië inderdaad aanzienlijk is afgenomen. Dit bevestigt het vermoeden dat de "Joegoslavische" sancties tegen de Bosnische Serviërs als reactie op het afwijzen van het ontwerp-vredesplan niet uitsluitend propagandistische waarde hebben, maar -in elk geval deels- daadwerkelijk worden uitgevoerd. Indien deze inschatting juist is, moeten zich daardoor op relatief korte termijn tekorten, met name aan olieproducten, gaan manifesteren in de "Servische republiek" (in Bosnië-Herzegovina).

De para-militaire organisatie "Servische haviken", gelieerd aan een Servische royalistische partij, heeft verklaard dat momenteel 350 jonge vrijwilligers worden opgeleid in de omgeving van Subotica in de voormalig autonome provincie Vojvodina. Zij zouden volgens deze verklaring worden voorbereid voor terroristische aanslagen tegen UNPROFOR-II in geval van, wat werd genoemd, een buitenlandse militaire interventie tegen de "Servische republiek". Opmerkelijk was dat de betreffende verklaring aangaf dat zelfs de Servische politie, die een pacifistische opstelling werd verweten, niet in staat zou zijn de "haviken" tegen te houden. De betreffende organisatie verzet zich klaarblijkelijk tegen het streven van de Servische autoriteiten naar aanvaarding van het Vance/Owenplan.

De Bulgaarse regering heeft de Veiligheidsraad verzocht om versoepeling van het handels- en transitembargo tegen "Joegoslavië". Daarbij werd erop gewezen dat Bulgarije de noodzaak van strafmaatregelen blijft onderschrijven, maar zware verliezen lijdt doordat er geen verkeer meer mogelijk is door Servië en Montenegro en over de Donau. Vermoedelijk dient dit pleidooi met name als basis voor nieuwe verzoeken om (financiële) compensatie voor de geleden verliezen. De economische situatie van Bulgarije, maar ook van andere buurlanden van "Joegoslavië", is dermate ongunstig dat deze landen het zich financieel nauwelijks kunnen veroorloven lange tijd strikt de hand te houden aan naleving van de sancties tegen "Joegoslavië".

Macedonië

De vice-voorzitter van de belangrijkste partij van de etnische Albanezen in het Macedonische parlement, Ibrahim, heeft gesteld dat de Macedonische Albanezen bij een escalatie van etnische spanningen in het naburige Kosovo de Albanese "broeders" aldaar, indien noodzakelijk gewapenderhand, te hulp zullen komen. Deze uitspraak onderstreept eens te meer dat in geval van een uitbarsting van geweld in Kosovo grensoverschrijdende implicaties niet zijn uitgesloten.

[REDACTED]

Overigens stelde Ibrahimî in hetzelfde interview dat de Macedonische Albanezen, ondanks het feit dat enkelen van hen zitting hebben in de ministerraad, in het politieke leven nog steeds ondervertegenwoordigd zijn. Ook in ander opzicht worden zij volgens Ibrahimî gediscrimineerd. Zo verwees hij naar een recent Albanees persbericht dat het aantal Albaneestalige scholen in Macedonië momenteel kleiner is dan ten tijde van de Joegoslavische Federatie. Ibrahimî riep de Macedonische leiders op aan de Albanese eisen op dit punt tegemoet te komen, omdat anders het voortbestaan van Macedonië in gevaar zou komen. De uitlatingen van Ibrahimî, die vermoedelijk worden gedeeld door de meeste Macedonische Albanezen (+25% van de Macedonische bevolking), geven aan dat de etnische spanningen in het land nog geenszins zijn opgelost.

Conclusie/vooruitzicht

De jongste verklaring van Rusland, de VS, Groot-Brittannië, Spanje en Frankrijk over hun toekomstige politiek inzake het voormalige Joegoslavië wordt door de Bosnische Serviërs en Moslims beschouwd als een signaal dat genoemde landen niet militair zullen ingrijpen om het Vance/Owenplan af te dwingen en derhalve als een feitelijke aanvaarding van de huidige militaire situatie. De Bosnische president Izetbegovic heeft op grond daarvan verdere onderhandelingen afgewezen en gesteld dat de Moslims geen alternatief rest dan het voortzetten van de strijd met alle beschikbare middelen.

De Secretaris-Generaal van de VN heeft gezinspeeld op een mogelijke terugtrekking van UNPROFOR uit Kroatië. Vermoedelijk wil hij daarmee nieuwe besluitvorming bevorderen over de rol van de VN-vredesmacht met het oog op het aflopen van het mandaat voor Kroatië op 30 juni a.s. Vorige week is tussen Serviërs en Kroaten een nieuw bestand gesloten voor het Dalmatische kustgebied, maar dit sluit hernieuwde strijd tussen beide bevolkingsgroepen op korte termijn niet uit.

Er blijft sprake van etnische spanningen in Macedonië. Een escalatie van geweld in het naburige Kosovo kan ook implicaties hebben voor de situatie in Macedonië.